

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ

POLİS AKADEMİYASI

“DAXİLİ İŞLƏR ORQANLARININ İNZİBATİ FƏALİYYƏTİ”

KAFEDRASI

“İnzibati hüquq” fənni üzrə

M Ü H A Z İ R Ə

(bakalavriat səviyyəsi üzrə qiyabi təhsilalanlar üçün)

Mövzu № 12. “Vəgi və gömrük sahəsində dövlət idarəetməsi”

Vaxt: 2 saat

Mühazirə: 2 saat

Tərtib etdi: “DİO-nun inzibati fəaliyyəti” kafedrasının rəisi, polis polkovniki, h.ü.f.d., dosent Rafiq Nəcəfquliyev

Mühazirə kafedranın iclasında müzakirə olunmuş və təsdiq edilmişdir.

Protokol № _____ 2016-cı il

Dəyişiklik və əlavə edilib: _____ 2018-ci il.

Əlavə edilib: _____ 2019-cu il.

Dəyişiklik və əlavə edilib: _____ 2021-ci il.

Bakı – 2016

Mövzu № 12. Vergi və gömrük sahəsində dövlət idarəetməsi

Plan:

Giriş

1. Vergi sahəsində dövlət idarəetməsinin anlayışı və təşkilati - hüquqi formaları.
2. Vergi orqanlarında dövlət qulluğunun anlayışı, hüquqi əsasları və şərtləri.
3. Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsinin anlayışı və təşkilati - hüquqi formaları.
4. Gömrük orqanlarında dövlət qulluğunun anlayışı, hüquqi əsasları və şərtləri.

Nəticə

İstifadə və tövsiyə edilən mənbələr:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, Hüquq Yayın Evi-2016
2. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi. Bakı, 2016.
3. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi. Bakı, 2016.
4. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının 21 iyul 2000-ci il tarixli Qanunu. Bakı, 2016.
5. Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikasının 28 oktyabr 1999-cu il tarixli Qanunu. Bakı, 2016.
6. “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 12 iyun 2001-ci il Qanunu. Bakı, 2016.
7. “Gömrük orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 7 dekabr 1999-cu il tarixli Qanunu. Bakı, 2016.
8. Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin fəaliyyətinin təmin edilməsi və “Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi haqqında Əsasnamə”nin təsdiqi və “Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin fəaliyyətinin təmin edilməsi və “Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2006-cı il 28 dekabr tarixli 504 nömrəli Fərmanında dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü il 20 fevral tarixli 111 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 30 dekabr tarixli 911 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 12 may 2020-ci il tarixli 1017 nömrəli Fərmanı.
9. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 4 iyun 2012-ci il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilən “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin strukturu”. Bakı, 2016.
10. “Sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinin fəaliyyətinin “bir pəncərə” prinsipi üzrə təşkilinin təmin edilməsi tədbirləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2458 №- li 25 oktyabr 2007-ci il tarixli Sərəncamı.
11. Dərslik. İnzibati hüquq. A.Abdullayev, F. Nağıyev. Bakı, 2008.
12. Dərs vəsaiti. İnzibati hüquq (xüsusi hissə). V.Abişov, R. Nəcəfquliyev. Bakı, 2016.
13. Dərslik. İnzibati hüquq. R. Nəcəfquliyev. Bakı, 2018.
14. Kəlbliyev. Vergi nəzarətinin təşkilinin nəzəri və praktiki aspektləri. «Vergi xəbərləri».- 2011.-№ 2.-S.37-62.
15. Administrative law by the late Sir William Wade and Christopher Forsyth. Great Clarendon Street, Oxford, United Kingdom-2014.
16. www.e-qanun.az; www.president.az; www.taxes.gov.az.

Giriş

Dövlətin yarandığı gündən vergilər iqtisadi münasibətlərin mühüm həlqəsini təşkil etmişdir. Müasir sivilizasiyalı cəmiyyətlərdə vergilər dövlətin gəlirlərinin əsas hissəsini təşkil edir. Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyatının idarəetmə strukturunu təkmilləşdirmək, dövlət maliyyə intizamını gücləndirmək, dövlət büdcəsinə daxilolmaların yığılmasının səmərəliliyini artırılması sahəsində vergi orqanlarının fəaliyyətinin əhəmiyyəti böyükdür.

Müasir dövrdə Azərbaycanda bazar münasibətlərinin inkişafı vergi nəzarəti məsələlərinə diqqətin yüksəldilməsini zəruri edir. Məlum olduğu kimi, bazar münasibətlərinin hazırkı mərhələsində korporativ maraqların yaxınlaşması, təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyət nəticələri ilə vergilərin ödənilməsi formasında ümumdövlət vəzifələrinin uzlaşdırılması prosesləri baş verir. Bununla yanaşı, müasir vergi sisteminin, vergi bazasının müəyyən edilməsi mexanizminin mürəkkəb olması, həmçinin, onların həddən artıq dinamikliyi vergi nəzarəti məsələlərinə yüksək diqqətin yetirilməsini zəruri edir.

Ölkəmizdə gömrük siyasətinin formalaşmasında və xarici iqtisadi fəaliyyətin coğrafiyasının və miqyasının genişləndirilməsində gömrük vergilərinin rolu fasiləsiz olaraq yüksəlidir. Bu baxımdan, gömrük işinin təkmilləşdirilməsi mexanizmi aktual problemlərdən biridir. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsində, idxal-ixrac əməliyyatlarının və sahibkarlığın stimullaşdırılmasında gömrük sistemi mexanizminin mühüm rolu vardır.

Ölkələrin xarici iqtisadi münasibətləri və hər şeydən əvvəl, xarici ticarət gömrük fəaliyyəti ilə bilavasitə əlaqədardır. Məhz xarici ticarətin idarə edilməsinin zəruriliyi tarif tənzimlənməsi mexanizminin yaradılmasına, həmçinin spesifik qeyri-tarif tədbirlərinin və ixrac nəzarətinin yaranmasına gətirib çıxarmışdır. Bu tədbirlər ölkələr arasında gömrük münasibətləri sistemini formalaşdırır, daxili bazarın mübadiləsini təmin edir.

Sual 1. Vergi sahəsində dövlət idarəetməsinin anlayışı və təşkilati-hüquqi formaları

Müasir dövrdə Azərbaycanda bazar münasibətlərinin inkişafı vergi nəzarəti məsələlərinə diqqətin yüksəldilməsini zəruri edir. Məlum olduğu kimi, bazar münasibətlərinin hazırkı mərhələsində korporativ maraqların yaxınlaşması, təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyət nəticələri ilə vergilərin ödənilməsi formasında ümumdövlət vəzifələrinin uzlaşdırılması prosesləri baş verir. Azərbaycan Respublikasında sahibkarlıq fəaliyyətinin davamlı inkişafı dövlətin iqtisadi siyasətinin mühüm tərkib hissələrindən birini təşkil edir. Bu istiqamətdə dövlət tərəfindən ardıcıl olaraq dövlət-sahibkar münasibətlərinin inkişaf etdirilməsi, qanunvericiliyin və inzibati prosedurların təkmilləşdirilməsi, qanunsuz müdaxilələrin və süni maneələrin aradan qaldırılması, sahibkarlığa dövlət dəstəyi mexanizmlərinin formalaşdırılması, maarifləndirmə və müxtəlif növ xidmətlərin göstərilməsi sahələrini əhatə edən kompleks tədbirlər həyata keçirilmişdir. Həmin tədbirlər sırasında “Azərbaycan Respublikasında sahibkarlığın inkişafı ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 30 aprel 2007-ci il tarixli 567 №-li Fərmanını və sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinin fəaliyyətinin “bir pəncərə” prinsipi üzrə təşkilinin təmin edilməsi tədbirləri haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 oktyabr 2007-ci il tarixli 2458 №-li Sərəncamları ilə formalaşmış iqtisadi-hüquqi mexanizmlər mühüm yer tutur.

Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsinin formalaşmasında vergilər mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bir sıra sosial tədbirlərin həyata keçirilməsi vergilərin hesabına əldə olunmuş gəlirlərin köməyi ilə mümkün olur. Göstərilənlər müstəqillik əldə edən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 73-cü maddəsində öz əksini tapmışdır. Konstitusiyanın bu maddəsinə əsasən, qanunla müəyyən edilmiş vergiləri və başqa dövlət ödənişlərini tam həcmdə və vaxtında ödəmək hər kəsin borcudur. Heç kəs qanunla nəzərdə tutulmuş əsaslar olmadan və qanunda göstərilmiş həcmdən əlavə vergilər və başqa dövlət ödənişləri ödəməyə məcbur edilə bilməz.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının bu müddəası dövlət büdcəsinin formalaşması üçün vergilərin və başqa dövlət ödənişlərinin qanunla müəyyən edilməsi prinsipinin zəruriliyini bildirir. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinin 4-cü maddəsinə əsasən, respublikamızda aşağıdakı vergilər müəyyən edilir və ödənilir:

- *dövlət vergiləri;*
- *muxtar respublika vergiləri;*
- *yerli vergilər (bələdiyyə vergiləri).*

Dövlət vergiləri dedikdə, Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilən və Azərbaycan Respublikasının bütün ərazisində ödənilməli olan vergilər başa düşülür.

Dövlət vergiləri aşağıdakılardır: (VM m.6.)

- fiziki şəxslərin gəlir vergisi;
- hüquqi şəxslərin mənfəət vergisi (bələdiyyə mülkiyyətində olan müəssisə və təşkilatlardan başqa);
- əlavə dəyər vergisi;
- aksizlər;
- hüquqi şəxslərin əmlak vergisi;
- hüquqi şəxslərin torpaq vergisi;
- tranzit yol vergisi;
- mədən vergisi;

- sadələşdirilmiş sistem üzrə vergi.

Muxtar Respublika vergiləri dedikdə, Naxçıvan Muxtar Respublikasında Vergi Məcəlləsinə müvafiq olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikasının qanunları ilə müəyyən edilən və Naxçıvan Muxtar Respublikasında ödənilən vergilər nəzərdə tutulur.

Muxtar respublika vergilərinə Naxçıvan MR-da tutulan Vergilər Məcəlləsinin 6.1-ci maddəsində sadalanan dövlət vergiləri aiddir (VM m.7).

Yerli vergilər (bələdiyyə vergiləri) dedikdə, Vergi Məcəlləsi və müvafiq qanunlarla müəyyən edilən, bələdiyyələrin qərarlarına əsasən tətbiq edilən və bələdiyyələrin ərazilərində ödənilən vergilər nəzərdə tutulur.

Yerli vergilərə isə aşağıdakı vergilər aiddir: (m.8 VM).

- fiziki şəxslərin torpaq vergisi;
- fiziki şəxslərin əmlak vergisi;
- yerli əhəmiyyətli tikinti materialları üzrə mədən vergisi;
- bələdiyyə mülkiyyətində olan müəssisə və təşkilatların mənfəət vergisi.

Vergi - dövlətin və bələdiyyələrin fəaliyyətinin maliyyə təminatı məqsədi ilə vergi ödəyicilərinin mülkiyyətində olan pul vəsaitlərinin özgəninkiləşdirilməsi şəklində dövlət büdcəsinə və yerli büdcələrə köçürülən məcburi, fərdi, əvəzsiz ödənişdir.

Vergi sahəsində dövlət idarəetməsi dedikdə, vahid maliyyə və büdcə siyasəti çərçivəsində dövlət vergi siyasətinin həyata keçirilməsi, dövlət büdcəsinə vergilərin və digər daxilolmaların vaxtında və tam yığılmasını təmin edən və bu sahədə dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi yönündə səlahiyyətli dövlət orqanlarının icraedici-sərəncamverici fəaliyyət başa düşülür.

Vergi sahəsində dövlət idarəetməsinin aşağıdakı təşkilati-hüquqi formaları fərqləndirilir:

- + vergi ödəyicilərinin uçota alınması sahəsi üzrə fəaliyyət;
- + vergitutma obyektlərinin uçota alınması sahəsi üzrə fəaliyyət;
- + vergi ödəyicilərinin dövryyəsinə qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş nəzarətin həyata keçirilməsi üzrə fəaliyyət (kameral və səyyar yoxlamalar);
- + vergi ödəyicilərinin fəaliyyətində qanunsuzluqların aşkar edilməsi üzrə fəaliyyət (bəyannamələrin təqdim olunması);
- + inzibati fəaliyyət;
- + əməliyyat-axtarış fəaliyyəti;
- + ibtidai istintaq və təhqiqat (ibtidai araşdırma).

Vergi qanunvericiliyi ilə tənzimlənən münasibətlərin iştirakçıları aşağıdakılardır:

- vergi ödəyicisi hesab edilən hüquqi və fiziki şəxslər;
- vergi agenti (verginə hesablaşmağa, onu vergi ödəyicisindən tutmağa və təyinatı üzrə köçürməyə borclu olan şəxs) hesab edilən hüquqi və fiziki şəxslər;
- dövlət vergi orqanları;
- gömrük orqanları;
- Vergi Məcəlləsi ilə nəzərdə tutulan məsələlərin həlli ilə bağlı maliyyə orqanları;
- vergi ödəyicilərindən vergilərin ödənilməsi üçün vəsaitlərin alınmasını və onların büdcəyə köçürülməsini, vergi və gömrük orqanlarından başqa, müəyyən edilən qaydada həyata keçirilən dövlət hakimiyyəti orqanları, yerli özünüidarəetmə orqanları, digər səlahiyyətli orqanlar və vəzifəli şəxslər.

Vergi orqanları vergilərin tam və vaxtında yığılmasını təmin etmək məqsədi ilə vergi nəzarətini həyata keçirirlər. Vergi nəzarəti vergi ödəyicilərinin və vergitutma obyektlərinin uçotuna, habelə vergi qanunvericiliyinə riayət olunmasına vahid nəzarət sistemidir.

Vergi nəzarətini Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində və Gömrük Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidməti və Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi həyata keçirir.

Vergi nəzarəti vergi orqanlarının və gömrük orqanlarının, onların vəzifəli şəxslərinin səlahiyyətləri hədlərində Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinə, Gömrük Məcəlləsinə və digər qanunvericilik aktlarına müvafiq olaraq həyata keçirilir.

Vergi orqanları vergi nəzarətini vergi ödəyicilərinin və vergitutma obyektlərinin uçotunu aparmaqla, uçot və hesabat məlumatlarını yoxlamaqla, vergi ödəyiciləri və digər şəxslər arasında sorğu aparmaqla, gəlir əldə etmək üçün istifadə olunan binaları müayinə etməklə və Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş digər formalarda həyata keçirirlər.

Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi - respublikada vergi sistemini, vergitutmanın ümumi əsaslarını, vergilərin müəyyən edilməsi, ödənilməsi və yığılması qaydalarını, vergi ödəyicilərinin və dövlət vergi orqanlarının, habelə vergi münasibətlərinin digər iştirakçılarının vergitutma məsələləri ilə bağlı hüquq və vəzifələrini, vergi nəzarətinin forma və metodlarını, vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyəti, dövlət vergi orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) şikayət edilməsi qaydalarını müəyyən edir.

Aşağıdakı məlumatlar istisna olmaqla, vergi orqanı və onun vəzifəli şəxsləri tərəfindən vergi ödəyicisi barədə əldə edilən istənilən məlumat kommersiona (vergi) sirri hesab edilir:

1. vergi ödəyicisinin razılığı ilə aşkar edilən;
2. vergi ödəyicisinin eyniləşdirmə nömrəsi haqqında;
3. müəssisənin nizamnamə fondu (nizamnamə kapitalı) haqqında;
4. vergi qanunvericiliyinin pozulması və bu hüquqpozmalara görə məsuliyyət tədbirləri haqqında.

Kommersiona sirri vergi orqanları, onların vəzifəli şəxsləri tərəfindən qanunla nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla açılmamalıdır.

Vergi qanunvericiliyi aktları ilə digər sahə qanunvericilik aktları arasında vergitutma və vergi nəzarəti məsələləri üzrə ziddiyyət yarandıqda vergi qanunvericiliyinin aktları tətbiq edilir. Vergilər haqqında qanunvericilik vergitutmanın ümumi, bərabər və ədalətli olmasına əsaslanmalıdır. Vergilər iqtisadi cəhətdən əsaslandırılmalıdır. Hər kəsin konstitusiya hüquqlarının və azadlıqlarının həyata keçirilməsinə maneçilik törədən vergilərin müəyyən edilməsinə yol verilmir. Azərbaycan Respublikasının vahid iqtisadi məkanını pozan (xüsusilə, Azərbaycan Respublikasının ərazisində malların (işlərin, xidmətlərin) və pul vəsaitlərinin azad yerdəyişməsinə bilavasitə və ya dolayısı ilə məhdudlaşdıran və ya digər yolla vergi ödəyicilərinin qanuni fəaliyyətini məhdudlaşdıran, yaxud maneçilik törədən) vergilərin müəyyən edilməsinə yol verilmir.

Heç bir şəxs əldə etdiyi mənfəətdən (gəlirdən) eyni növ vergini bir dəfədən artıq etməyə və ödəməyə məcbur edilə bilməz. Vergilər siyasi, ideoloji, etnik, konfessional və vergi ödəyiciləri arasında mövcud olan digər xüsusiyyətlər əsas götürülməklə müəyyən edilə bilməz və diskriminasiya xarakteri daşıya bilməz. Mülkiyyət formasından və ya fiziki şəxslərin vətəndaşlığından və ya kapitalın yerindən asılı olaraq vergilərin müxtəlif dərəcələrinin müəyyən edilməsi qadağandır.

Azərbaycan Respublikasına gətirilən mallar üçün həmin malların hansı ölkədən gətirilməsindən asılı olaraq, Vergi Məcəlləsinə və gömrük qanunvericiliyinə uyğun olaraq müxtəlif gömrük rüsumu dərəcələrinin müəyyən edilməsi mümkündür.

Azərbaycan Respublikasının vergiləri yalnız Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilir, onların dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsi həmin Məcəlləyə dəyişiklik edilməsi ilə həyata keçirilir. Heç bir şəxs üzərinə Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilən vergilərin xüsusiyyətlərinə malik olan və onunla müəyyən edilməyən, yaxud onunla müəyyən edilən qaydalardan fərqli olaraq müəyyən edilən vergilər ödəmək vəzifəsi qoyula bilməz.

Vergi sistemi sahibkarlıq və investisiya fəaliyyətini təşviq etməlidir. Vergilər haqqında qanunvericiliyin bütün ziddiyyətləri və aydın olmayan məqamları, şübhələri vergi ödəyicisinin xeyrinə şərh edilməlidir. Fiziki və hüquqi şəxslərin vergilərə aid normativ-hüquqi aktlara azad tanış olmaq imkanı təmin edilməlidir. Tərkibində Azərbaycan Respublikasında yerləşən filial və (və ya) nümayəndəlikləri olan hüquqi şəxslər vergi ödəyicisi kimi həm özünün olduğu yer üzrə, həm də özünün hər filial və (və ya) nümayəndəliyinin olduğu yer uçota alınır. Dövlət qeydiyyatını həyata keçirən Dövlət Vergi Xidməti uçot üçün müraciət etmiş şəxslərin dövlət qeydiyyatına alınması barəsində onlara qeydiyyat sənədləri ilə birlikdə həmin sənədlərin verilməsi tarixini əks etdirən arayış verməlidir.

Daimi nümayəndəliyin vergi orqanlarında uçota alınması Azərbaycan Respublikasının hüquqi şəxsləri üçün müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir. Olduğu yer üzrə vergi tutulmalı olan daşınmaz əmlakın və ya nəqliyyat vasitəsinin vergi orqanlarında uçota alınması üçün ərizə həmin əmlakın qeydə alındığı gündən 30 gün müddətində verilməlidir. Vergi orqanı 5 gün müddətində fərdi sahibkara onun vergi uçotuna alınması barədə məlumat verir. Vergi ödəyicisinin vergi uçotuna alınması yerinin müəyyən edilməsi ilə bağlı çətinliklər ortaya çıxdıqda, təqdim olunmuş məlumatlar əsasında yuxarı vergi orqanı tərəfindən qəbul edilir. Dövlət vergi orqanları Azərbaycan Respublikasında iqtisadiyyatın idarəetmə strukturunu təkmilləşdirmək, dövlət maliyyə intizamını gücləndirmək, dövlət büdcəsinə daxilolmaların yığılmasını həyata keçirir.

Birici suala yekun vuraraq qeyd etməliyə ki, vergi - dövlətin və bələdiyyələrin fəaliyyətinin maliyyə təminatı məqsədi ilə vergi ödəyicilərinin mülkiyyətində olan pul vəsaitlərinin özgəninkiləşdirilməsi şəklində dövlət büdcəsinə və yerli büdcələrə köçürülən məcburi, fərdi, əvəzsiz ödənişdir. Vergi sahəsində dövlət idarəetməsi - ölkədə aparılan vahid maliyyə və büdcə siyasəti çərçivəsində dövlət vergi siyasətinin həyata keçirilməsi, dövlət büdcəsinə vergilərin və digər daxilolmaların vaxtında və tam yığılmasını təmin edən və bu sahədə dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi yönündə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının fəaliyyətidir. Vergi sahəsində dövlət təşkilati-hüquqi formaların aid edilir:

- vergi ödəyicilərinin uçota alınması sahəsi üzrə fəaliyyət;
- vergitutma obyektlərinin uçota alınması sahəsi üzrə fəaliyyət;
- vergi ödəyicilərinin dövriyyəsinə qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş nəzarətin həyata keçirilməsi üzrə fəaliyyət (kameral və səyyar yoxlamalar);
- vergi ödəyicilərinin fəaliyyətində qanunsuzluqların aşkar edilməsi üzrə fəaliyyət (bəyannamələrin təqdim olunması);
- inzibati fəaliyyət, əməliyyat-axtarış fəaliyyəti, ibtidai istintaq və təhqiqat.

Sual 2. Vergi orqanlarında dövlət qulluğunun anlayışı, hüquqi əsasları və şərtləri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 55-ci maddəsinin II hissəsinə əsasən, vətəndaşlarımız dövlət orqanlarında qulluq etmək hüquqlarına malikdirlər. Təbii ki, bu orqanlar sırasına vergi orqanları da aid olunur. Vergi orqanlarının vəzifəli şəxsləri dövlət qulluğundadırlar. Bu öz əksini 21 iyul 2000-ci il tarixli “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2.3-cü maddəsində tapmışdır.

Vergi orqanlarında xidmət – Azərbaycan Respublikasının icra hakimiyyəti orqanları sistemində daxil olan vergi orqanlarının funksiya və məqsədlərini öz peşəkar fəaliyyətləri ilə həyata keçirilən Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət qulluğunun xüsusi növüdür. Vergi orqanlarında xidmət haqqında qanunvericilik Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsindən, Dövlət qulluğu haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunundan, Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamədən və vergi orqanlarında xidmətin qaydalarını tənzimləyən Azərbaycan Respublikasının digər normativ hüquqi aktlarından ibarətdir.

Vergi orqanlarının vəzifəli şəxsləri dedikdə, vahid sistem təşkil edən Azərbaycan Respublikasının vergi orqanlarında vəzifə tutan və qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada xüsusi rütbələr verilmiş vətəndaşlar başa düşülür.

Vergi orqanlarına xidmətə qəbul “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunla və “Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında” Əsasnaməyə uyğun olaraq aparılır. Bir qayda olaraq vergi orqanlarında xidmətə ali təhsili olan, müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş qaydada yaşı 35-i keçməmiş vətəndaşlar qəbul edirlər.

Vətəndaş aşağıdakı hallarda vergi orqanlarında xidmətə qəbul oluna bilməz:

- məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qərarı ilə məhdud fəaliyyət qabiliyyəti və ya fəaliyyəti olmayan hesab edildikdə;
- üzərindən məhkumluğu götürülmədikdə və ya ödənilmədikdə.

Qanunla müəyyən olunmuş müddətli həqiqi hərbi xidmət keçməmiş (qanuni əsaslarla müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırışdan möhlət hüququ olanlar və ya müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırışdan azad edilənlər istisna ol-maqla) çağırış yaşlı vətəndaşlar dövlət vergi orqanlarında xüsusi rütbələr nə-zərdə tutulmuş vəzifələrə xidmətə qəbul edilmirlər.

Vergi orqanlarının vəzifəli şəxslərinin:

- ✚ vergi məsələləri üzrə üçüncü şəxslərin müvəkkili olmağa;
- ✚ vergi işi ilə əlaqədar mülki-hüquqi xarakterli işləri müqavilə ilə yerinə yetirməyə;
- ✚ təsərrüfat subyektlərinin idarə edilməsində bilavasitə və ya nümayəndə vasitəsilə iştirak etməyə;
- ✚ tətillərdə və dövlət orqanlarının işin pozan digər hərəkətlərdə iştirak etməyə;
- ✚ sahibkarlıq fəaliyyəti ilə (o cümlədən vasitəçilərin köməyi ilə) məşğul olmağa, üçüncü şəxslərə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmayan hər hansı bir yardım göstərməyə və bunun müqabilində haqq almağa, imtiyazlar və xidmətlər əldə etməyə, əvəzçilik qaydasında istənilən haqqı ödənilən işi görməyə (elmi-pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyətindən başqa) ixtiyarı yoxdur.

✚ Vergi orqanlarına xidmətə qəbul edilən şəxslər üçün, onların peşəkarlıq səviyyəsini, müvafiq əmək funksiyasını icra etmək bacarığını yoxlamaq məqsədi ilə 3 aya qədər sınaq müddəti müəyyən edilə bilər.

- ✚ Sınaq müddəti vergi orqanının vəzifəli şəxsinin vergi orqanlarındakı xidmət stajına daxil

edilir, xidmət illərinə görə əlavələrin ödənişində və pensiya təyin olunarkən nəzərə alınır.

✚ Vergi orqanlarında xidmətə qəbul zamanı baş rəis heyəti vəzifələrinə və ondan yuxarı vəzifələrə təyin olunanlara, habelə elmi dərəcəsi olan şəxslərə sınaq müddəti müəyyən edilmir.

✚ Vergi orqanlarının vəzifəli şəxslərinin peşə hazırlığı, yenidən hazırlanması və ixtisaslarının artırılması, habelə vergi orqanları üçün mütəxəssislərin hazırlanması müvafiq icra hakimiyyəti orqanının tədris mərkəzində, Azərbaycan Respublikasının digər təhsil müəssisələrində habelə xarici dövlətlərin təhsil müəssisələrində müqavilə əsasında həyata keçirilə bilər.

Vergi orqanlarının vəzifəli şəxslərinə tutduqları vəzifəsinə, ixtisasına və iş stajına görə xüsusi rütbələr verilir. Vergi orqanlarının vəzifəli şəxslərinə verilən xüsusi rətbələr ilkin və növbəti rütbələrə bölünürlər. Vergi orqanlarına xidmətə qəbul olunan vətəndaşlara və vergi orqanlarının vəzifəli şəxslərinə aşağıdakı göstərilən xüsusi rütbələr verilir:

- 1) 3-cü dərəcəli müfəttiş;
- 2) 2-ci dərəcəli müfəttiş;
- 3) 1-ci dərəcəli müfəttiş;
- 4) kiçik vergi xidməti müşaviri;
- 5) vergi xidməti müşaviri;
- 6) baş vergi xidməti müşaviri;
- 7) 3-cü dərəcəli dövlət vergi xidməti müşaviri;
- 8) 2-ci dərəcəli dövlət vergi xidməti müşaviri;
- 9) 1-ci dərəcəli dövlət vergi xidməti müşaviri;
- 10) Azərbaycan Respublikasının Həqiqi dövlət vergi xidməti müşaviri.

Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilən vergi orqanlarının vəzifəli şəxslərinə 3-cü dərəcəli müfəttiş, 2-ci dərəcəli müfəttiş, 1-ci dərəcəli müfəttiş, kiçik vergi xidməti müşaviri, vergi xidməti müşaviri, baş vergi xidməti müşaviri və 3-cü dərəcəli dövlət vergi xidməti müşaviri xüsusi rütbələri əvəzinə müvafiq olaraq 3-cü dərəcəli hüquqşünas, 2-ci dərəcəli hüquqşünas, 1-ci dərəcəli hüquqşünas, kiçik ədliyyə müşaviri, ədliyyə müşaviri, baş ədliyyə müşaviri və 3-cü dərəcəli dövlət ədliyyə müşaviri xüsusi rütbələri verilir.

Qanunvericiliyə uyğun olaraq vergi orqanlarının vəzifəli şəxslərinə verilən xüsusi rütbələr Azərbaycan Respublikası məhkəmə və aidiyyəti icra hakimiyyəti orqanları əməkdaşlarına qanunvericiliklə verilən xüsusi rütbələrə və ixtisas dərəcələrinə bərabər tutulur. Vergi orqanlarının vəzifəli şəxsləri öz səlahiyyətlərini həyata keçirən zaman Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə, vəzifə təminatlarına, habelə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının və bilavasitə tabe olduqları rəislərin əmr və göstərişlərinə əməl edirlər.

Suala yekun olaraq qeyd oluna bilər ki, vergi orqanlarında xidmət dedikdə, icra hakimiyyəti orqanları sisteminə daxil olan vergi orqanlarının funksiya və məqsədlərini öz peşəkar fəaliyyətləri ilə həyata keçirilən Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət qulluğunun xüsusi növüdür.

Vergi orqanlarında xidmət haqqında qanunvericilik Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsindən, Dövlət qulluğu haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunundan, Dövlət vergi orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamədən və vergi orqanlarında xidmətin qaydalarını tənzimləyən Azərbaycan Respublikasının digər normativ hüquqi aktlarından ibarətdir.

Sual 3. Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsinin anlayışı və təşkilati – hüquqi formaları

Ölkə iqtisadiyyatının bazar münasibətlərinə transformasiyası və dünya təsərrüfat sistemində inteqrasiyası onun tənzimləməsinin adekvat üsullarından istifadə edilməsi ilə şərtlənir. Müstəqillik əldə edildikdən sonra, respublikada sovet dövrünə məxsus inzibati-amirlik metodları əsasında qurulmuş iqtisadi münasibətlərin ləğv edilməsi, bazar iqtisadiyyatının formalaşdırılması, əsaslandırılmış sosial-iqtisadi siyasətin həyata keçirilməsi, habelə yeni iqtisadi tərəkürün inkişafı istiqamətində bir sıra mühüm işlər görülmüşdür.

Qeyd edilməsi zəruridir ki, Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişaf proqramının həyata keçirilməsi istiqamətlərindən biri də iqtisadiyyatda gömrük siyasətinin düzgün təşkilatı vasitəsilə tənzimləməsidir.

Dünya təcrübəsinə əsasən dövlətin siyasi suverenliyi ilə yanaşı, onun iqtisadi suverenliyi və təhlükəsizliyi zəruri şərtədir. Azərbaycan Respublikası dünya dövlətləri sırasında xarici və daxili siyasətinin tərkibi kimi, strateji əhəmiyyət kəsb edən özünün gömrük siyasətini həyata keçirir. Ölkəmizdə gömrük siyasətinin həyata keçirilməsi prosesində qabaqcıl beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla, müvafiq idarəetmənin məhsuldarlığını artırmaq üçün hüquqi institutlar yaradılır.

Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsinin mərkəzində gömrük siyasətinin maliyyələşməsi mexanizmi durur. Nəzərə almaq lazımdır ki, gömrük rüsumları eyni zamanda həm iqtisadi, həm də təsərrüfat (siyasi) kateqoriyası kimi xarakterizə olunur. İqtisadi və siyasi elmlərin inkişafı rüsumların mahiyyətini izah etmək üçün yeni imkanlar açır. Tarixə nəzər salsaq görərik ki, büdcəyə daxilolmalar müxtəlif dövrlərdə müxtəlif cür adlandırılmışdır. Qeyd edildiyi kimi gömrük rüsumları pul vəsaitlərinin büdcəyə toplanmasının ilk forması deyildir. Gömrük ödənişləri hesab edilən vergi, rüsum, yığım, haqq və digər ödənişləri bir-birindən fərqləndirmək lazımdır. İqtisadi nöqteyi-nəzərdən vergiləri, rüsum və digər ödənişlərdən fərqləndirmək olduqca mürəkkəbdir. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, gömrük rüsumlarına yalnız iqtisadi deyil, həm də hüquqi məna kəsb edən kateqoriya kimi baxmaq lazımdır. Gömrük münasibətləri, o cümlədən rüsumların tutulması gömrük qanunvericiliyi ilə nizamlanır.

Qeyd etmək lazımdır ki, vergi, rüsum, yığım və digər ödəniş anlayışları arasında nəzəri xarakterli fərqlər mövcuddur. Vergi ödəyicilərinin mülkiyyətində olan pul vəsaitlərinin özgəninkiləşdirilməsi şəklində dövlət büdcəsinə köçürülən məcburi, fərdi, əvəzsiz ödənişdir. Fikrimizcə, birmənalı olaraq gömrük rüsumları da bu kateqoriyaya daxil olmaqla, həmin əlamətləri özündə ehtiva edir. Gömrük rüsumları dolaylı vergi növü kimi idxal və ixrac edilən istehlak mallarının və istehsal vasitələrinin qiymətinə edilən özünəməxsus əlavədir.

Dövlət rüsumları, yığım, haqq və digər ödənişlər isə dövlət və yerli orqanlar tərəfindən qanunla müəyyən edilmiş xidmətlərin göstərilməsi və ya müəyyən hüquqların verilməsi müqabilində tutulur. Onların tutulmasında əsas məqsəd dövlət orqanlarının bu və ya digər funksiyaları yerinə yetirərkən çəkdikləri xərclərin ödənilməsidir. Gömrük rüsumlarını digər gömrük ödənişlərdən fərqləndirmək üçün onlara xas olan əsas əlamətləri qeyd etmək lazımdır.

Gömrük rüsumunun birinci əlaməti onun subyektin gəlirinin bir hissəsini dövlətin xeyrinə özgəninkiləşdirilməsidir. Yəni rüsum ödənilən zaman mülkiyyətçinin gəlirinin müəyyən hissəsi dövlətin mülkiyyətinə keçir.

Gömrük rüsumunun ikinci əlaməti onun təyin edilməsi və tətbiq olunmasının qanunvericilik aktları ilə müəyyən olunmasıdır.

Gömrük rüsumunun əlamətlərindən biri də onun vacibliyidir. Qanunvericiliyə uyğun olaraq idxal-ixrac əməliyyatlarını həyata keçirən hər bir şəxs müəyyən şərtlər daxilində rüsumu ödəməyə borcludur.

Azərbaycan Respublikasının gömrük siyasəti gömrük işini beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsinə yönəldir. Azərbaycan Respublikasında gömrük işi hamılıqla qəbul edilmiş beynəlxalq normalar və təcrübə ilə uyğunlaşdırma və eyniləşdirmə istiqamətində inkişaf etdirilir.

Qanunvericiliklə müəyyən olunmuş hallar istisna olun-maqla, heç bir dövlət orqanının Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktlarının müddəalarına uyğun fəaliyyət göstərən gömrük orqanlarının səlahiyyətinə toxunan məsələlər üzrə qərar qəbul etmək, onların funksiyalarını icra etmək və ya dəyişdirmək, onlara başqa vəzifələr tapşırmaq və ya fəaliyyətinə digər formada müdaxilə etmək hüququ yoxdur.

Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsi dedikdə, Azərbaycan Respublikasında gömrük işi sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi üzrə daxili bazarın qorunması, milli iqtisadiyyatın inkişafının stimullaşdırılması, həmçinin dövlətin iqtisadi siyasətindən irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi yönündə səlahiyyətli dövlət orqanının təşkilədiçi fəaliyyəti başa düşülür.

Azərbaycan Respublikası öz daxili və xarici siyasətinin əsas tərkib hissəsi kimi, vahid gömrük və xarici siyasətini həyata keçirir. Bu vahidlik, hər şeydən əvvəl, dövlətin, xarici iqtisadi fəaliyyət iştirakçılarının və maddi nemətlərin əsas istehlakçıları olan sırası vətəndaşların maddi və mənəvi maraqlarına əsaslanmalıdır. Xarici ticarət çərçivəsində vahidlik prinsipi ümumi normativ bazanın mövcudluğunun, əsas məqsədlər üzrə xarici ticarət və gömrük fəaliyyətinin vahidliyini və bu kimi digər halları nəzərdə tutur.

Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsinin aşağıdakı təşkilati-hüquqi formaları fərqləndirilir:

- ölkə ərazisində gömrük işinin təşkil edilməsi və gömrük siyasətinin həyata keçirilməsi üzrə fəaliyyət;

- iqtisadi mənafeyin və təhlükəsizliyin təmin olunması üzrə fəaliyyət;

- vahid gömrük ərazisinin təmin edilməsi üzrə fəaliyyət;

- gömrük sərhədindən keçirilən mallardan vergilərin, gömrük rüsumlarının, aksizlərin, habelə digər gömrük ödənişlərinin alınmasının təşkili üzrə fəaliyyət;

- qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hallarda lisenziya və ya ixtisas attestatlarının verilməsi, ləğvi, geri alınması, reyestrin aparılması üzrə fəaliyyət;

- inzibati fəaliyyət;

- əməliyyat - axtarış fəaliyyəti;

- təhqiqat və ibtidai istintaq fəaliyyəti.

Qeyd edilməsi zəruridir ki, bu təşkilat-hüquqi fəaliyyət formaları içərisində sadalananlardan son üçüncüsü hüquq-mühafizə fəaliyyətinə aiddir.

Gömrük orqanları tərəfindən gömrük qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlər üzrə icraatın aparılması və işlərə baxılması prosesində gömrük orqanları tərəfindən gömrük qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlər üzrə icraatın aparılması, həmin işlərə baxılması və bu zaman yerinə yetirilən prosesual hərəkətlər, inzibati xətlər törətməyə görə tətbiq edilən inzibati tənbehin növləri Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi ilə tənzimlənir.

Gömrük orqanlarının əməliyyat-axtarış fəaliyyəti dedikdə, gömrük orqanları tərəfindən təhqiqatın və istintaqın aparılması səlahiyyətlərinə aid edilmiş cinayətlərin qarşısının alınması, aşkar edilməsi və açılması, onları hazırlayan, törədən və ya törətmiş şəxslərin müəyyən edilməsi məqsədi ilə əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin həyata keçirilməsi başa düşülür. Gömrük orqanlarının əməliyyat-axtarış fəaliyyəti Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi, "Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu və əməliyyat-axtarış fəaliyyətini tənzimləyən digər qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir.

Gömrük orqanları gömrük işi sahəsində cinayətlərə dair işlər üzrə təhqiqat və istintaq orqanlarıdır. Bu orqanlar tərəfindən təhqiqat və ibtidai istintaqın aparılması və bu zaman yerinə yetirilən prosesual hərəkətlər Azərbaycan Respublikasının Cinayət Prosesual Məcəlləsi ilə tənzimlənir.

Sual 4. Gömrük orqanlarında dövlət qulluğunun anlayışı, hüquqi əsasları və şərtləri

Gömrük orqanlarında dövlət qulluğu dedikdə, Azərbaycan Respublikasının hüquq mühafizə orqanları sisteminə daxil olan gömrük orqanlarının vəzifə, funksiya və hüquqlarını öz peşəkar fəaliyyətləri ilə həyata keçirən Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət xidmətinin xüsusi növü başa düşülür.

Gömrük orqanlarında xidmət haqqında qanunvericilik Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əsaslanır və Gömrük Məcəlləsindən, müvafiq Əsasnamədən və gömrük orqanlarında xidmətin qaydalarını tənzimləyən Azərbaycan Respublikasının digər normativ hüquqi aktlarından ibarətdir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri dedikdə, vahid sistem təşkil edən Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanlarında vəzifə tutan və qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada xüsusi rütbələr verilmiş vətəndaşlar başa düşülür.

Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri fiziki qüvvəni, xüsusi vasitələri və odlu silahı tətbiq etmək hüququna malikdirlər. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti gömrük orqanlarında istifadə olunan xüsusi vasitələrin, habelə odlu silah və onlar üçün döyüş sursatının siyahısını təsdiq edir.

Gömrük orqanlarında xidmətə qəbul olunan vətəndaşlara və gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə gömrük orqanının aşağıda göstərilən xüsusi rütbələri verilir:

- gömrük xidməti giziri;
- gömrük xidməti baş giziri;
- gömrük xidməti kiçik leytenantı;
- gömrük xidməti leytenantı;
- gömrük xidməti baş leytenantı;
- gömrük xidməti kapitanı;
- gömrük xidməti mayoru;
- gömrük xidməti polkovnik-leytenantı;
- gömrük xidməti polkovniki;
- gömrük xidməti general-mayoru;
- gömrük xidməti general-leytenantı;
- gömrük xidməti general-polkovniki;
- Azərbaycan Respublikasının həqiqi dövlət gömrük xidməti müşaviri.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin tutduqları vəzifələr və bu vəzifələrə müvafiq xüsusi rütbələrə aiddir:

- 1) kiçik heyət (gömrük xidməti giziri, gömrük xidməti baş giziri);
- 2) orta rəis heyəti (gömrük xidməti kiçik leytenantı, gömrük xidməti leytenantı, gömrük xidməti baş leytenantı, gömrük xidməti kapitanı);
- 3) baş rəis heyəti (gömrük xidməti mayoru, gömrük xidməti polkovnik-leytenantı, gömrük xidməti polkovniki);
- 4) ali rəis heyəti (gömrük xidməti general-mayoru, gömrük xidməti general-leytenantı, gömrük xidməti general-polkovniki, Azərbaycan Respublikasının həqiqi dövlət gömrük xidməti müşaviri).

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri pensiya almaq hüquqi ilə xidmətdən azad edildikdə xüsusi rütbəyə “istefada olan” sözü əlavə olunur.

Gömrük orqanlarında xidmət qanunçuluq, humanizm, müvafiq dövlət hakimiyyəti orqanları qarşısında cavabdehlik, xidməti intizama və etikaya riayət, xidmət fəaliyyətinin nəticələrinə və ixtisasına görə xidməti irəliləyiş prinsipləri əsasında təşkil edilir.

Təhsil səviyyəsinə, peşəkarlığına, səhhətinə, işgüzar və mənəvi keyfiyyətlərinə görə Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarına həvalə edilmiş vəzifələri yerinə yetirə bilən vətəndaşlar

gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri ola bilərlər.

Vətəndaşların gömrük orqanlarında xidmətə qəbulu könüllülük prinsipi əsasında həyata keçirilir.

Vətəndaş gömrük orqanlarına xidmətə qəbul olunarkən aşağıdakı sənədləri təqdim edir:

- 1) şəxsi ərizə;
- 2) şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd;
- 3) əmək kitabçası;
- 4) müvafiq təhsilə malik olmasını təsdiq edən sənəd;
- 5) sağlamlığının vəziyyəti haqqında tibbi arayış;
- 6) tərcümeyi-hal;

Vətəndaşlar gömrük orqanlarında xidmətə qəbul olunarkən, nəzərdə tutulmuş sənədlər və məlumatlar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada yoxlanılır.

Bir qayda olaraq, müvafiq ali təhsilə malik olmayan, habelə (ali rəis heyəti üçün nəzərdə tutulan vəzifələrə xidmətə qəbul olunanlar istisna edilməklə) yaşı 30-u keçmiş vətəndaşlar gömrük orqanlarında xidmətə qəbul edilmirlər.

Qanunla müəyyən olunmuş müddətli həqiqi hərbi xidmət keçməmiş (qanuni əsaslarla müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırışdan möhlət hüququ olanlar və ya müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırışdan azad edilənlər istisna olmaqla) çağırış yaşlı vətəndaşlar gömrük orqanlarında xüsusi rütbələr nəzərdə tutulmuş vəzifələrə xidmətə qəbul edilmirlər.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin:

- sahibkarlıq fəaliyyəti ilə (o cümlədən vasitəçilərin köməyi ilə) məşğul olmağa;
- “Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş korrupsiya hüquqpozmaları və korrupsiyaya şərait yaradan hüquqpozmaları törətməyə;
- gömrük məsələləri üzrə üçüncü şəxslərin müvəkkili olmağa;
- müqavilə ilə mülki-hüquqi xarakterli gömrük işi ilə əlaqədar işləri yerinə yetirməyə;
- öz xidməti vəziyyətindən istifadə etməklə üçüncü şəxslərə Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmayan hər hansı bir yardım göstərmək və bunun müqabilində haqq, imtiyazlar və xidmətlər əldə etməyə;
- təsərrüfat subyektlərinin idarə edilməsində bilavasitə və ya nümayəndə vasitəsilə iştirak etməyə;
- tətillərin təşkili və onların keçirilməsində iştirak etməyə;
- siyasi partiyalar yaratmağa və yaxud onların işində iştirak etməyə;
- əvəzçilik şərti ilə istənilən haqqı ödənilən işi görməyə (elmi-tədris və yaradıcılıq fəaliyyətindən başqa) ixtiyarı yoxdur.

Gömrük orqanlarında vəzifəyə ilk dəfə təyin edilən şəxslər üçün daxil olduqları vəzifədən və hazırlıq səviyyələrindən asılı olaraq 6 aya qədər sınaq müddəti müəyyən edilə bilər.

Sınaq müddətinin müəyyən edilməsi gömrük orqanına işə qəbula dair əmrə göstərilir. Sınaq müddəti Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən qısaltdıla bilər.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsi sınaq müddətində tutduğu vəzifəyə uyğun olaraq gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə aid olan bütün hüquqlardan istifadə edir.

Sınaq müddəti gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin gömrük orqanlarındakı xidmət stajına daxil edilir, xidmət illərinə görə əlavələrin ödənişində və pensiya təyin olunarkən nəzərə alınır.

Sınaq müddəti dövründə sınağın nəticəsi qənaətbəxş olmadıqda gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin xidmətinə Əsasnaməyə uyğun olaraq xitam verilir.

Gömrük orqanlarında xidmətə qəbul zamanı rəhbər vəzifələrə təyin olunanlara və elmi dərəcəsi olan şəxslərə sınaq müddəti müəyyən edilmir.

Sınağın keçirilməsi qaydası və şərtləri Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin peşə hazırlığı, yenidən hazırlanması və ixtisaslarının artırılması Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanının tədris müəssisəsində, Azərbaycan Respublikasının digər təhsil müəssisələrində, habelə xarici dövlətlərin təhsil müəssisələrində müqavilə əsasında həyata keçirilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə xüsusi rütbələr onların tutduqları vəzifəyə uyğun olaraq verilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə verilən xüsusi rütbələr ilkin və növbətilərə bölünür.

Gömrük xidməti general-mayoru və ondan yuxarı xüsusi rütbələr Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən verilir. Gömrük orqanlarının kiçik, orta rəis və baş rəis heyəti üçün nəzərdə tutulan xüsusi rütbələr (gömrük xidməti polkovniki xüsusi rütbəsi də daxil olmaqla) Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən verilir.

Gömrük orqanlarında müvafiq Əsasnamənin qüvvəyə mindiyi günə kimi xidmət edən gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə xüsusi rütbələrin verilmə qaydası Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsinə növbəti xüsusi rütbə o, ştat üzrə tutduğu vəzifəyə görə nəzərdə tutulmuş rütbəyə uyğun olduqda və əvvəlki xüsusi rütbədə müəyyən edilmiş xidmət illəri bitdikdə verilir.

Kiçik, orta rəis və baş rəis heyəti gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri üçün xüsusi rütbələrdə xidmət illəri aşağıdakı kimi müəyyən edilir:

- gömrük xidməti giziri - 5 il;
- gömrük xidməti kiçik leytenantı - 1 il;
- gömrük xidməti leytenantı - 2 il;
- gömrük xidməti baş leytenantı - 2 il;
- gömrük xidməti kapitanı - 3 il;
- gömrük xidməti mayoru - 4 il;
- gömrük xidməti polkovnik-leytentantı - 5 il.

Gömrük xidməti baş giziri, gömrük xidməti polkovniki və daha yüksək rütbələr üçün xüsusi rütbələrdə xidmət illəri müəyyən edilmir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri aşağıdakı son yaş həddinədək xidmət edirlər:

gömrük xidməti giziri, gömrük xidməti baş giziri, gömrük xidməti kiçik leytenantı, gömrük xidməti leytenantı, gömrük xidməti baş leytenantı, gömrük xidməti kapitanı - 50 yaş;

gömrük xidməti mayoru, gömrük xidməti polkovnik-leytentantı - 55 yaş;

gömrük xidməti polkovniki, gömrük xidməti general-mayoru, gömrük xidməti general-leytentantı, gömrük xidməti general-polkovniki - 60 yaş.

Azərbaycan Respublikasının həqiqi dövlət gömrük xidməti müşaviri, habelə Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən vəzifəyə təyin olunan şəxslər üçün son yaş həddi müəyyən edilməmişdir.

Gömrük orqanlarının qadın vəzifəli şəxsləri öz arzuları ilə qanunvericilikdə nəzərdə tutulan müddətlərdən 5 il az olmaqla xidmət edə bilərlər.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsi tibbi cəhətdən yararlı olduqda, müvafiq yaş hədləri Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən 5 ilə qədər müddətə artırıla bilər.

Xüsusi şəxsi xidmətlərinə görə gömrük orqanının vəzifəli şəxsinə növbəti xüsusi rütbə ona verilmiş xüsusi rütbə üçün müəyyən olunmuş xidmət illərinin yarısı keçdikdən sonra, lakin tutduğu vəzifəyə görə ştat üzrə nəzərdə tutulmuş xüsusi rütbədən bir pillə yüksək olmamaq şərti ilə vaxtından əvvəl verilə bilər.

Növbəti xüsusi rütbənin vaxtından əvvəl və gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin tutduğu vəzifə üçün nəzərdə tutulan xüsusi rütbədən bir pillə yuxarı verilməsinə gömrük orqanlarında xidmət müddətində yalnız 2 dəfə yol verilə bilər.

Təhsil müəssisələrinin dinləyiciləri, adyunktları və doktorantları olan gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə növbəti xüsusi rütbələr onlar tədrisə başlayandan əvvəl ştat üzrə tutduqları vəzifələrə, təhsil müəssisəsini, adyunkturunu və doktoranturunu bitirdikdən sonra isə onlar ştat üzrə təyin olunduqları vəzifələrə uyğun olaraq verilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin xüsusi rütbədə xidmət illəri onlara bu rütbənin verildiyi gündən başlayaraq hesablanır.

Növbəti xüsusi rütbədə xidmət illəri əvvəlki xüsusi rütbədə xidmət illəri bitdiyi gündən başlayaraq hesablanır.

Barəsində cinayət işi qaldırılan və ya xidməti intizamın pozulması ilə əlaqədar xidməti araşdırma aparılan gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə növbəti xüsusi rütbə müvafiq olaraq cinayət işinə bəraət qazandıran əsaslarla xitam verilə nə və ya xidməti araşdırma qurtarana qədər verilmir.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsinə növbəti xüsusi rütbənin verilməsinin əsassız gecikdirilməsi müəyyən olunduqda, həmin şəxsin növbəti xüsusi rütbə alması üçün xidmət illəri onun əvvəlki xüsusi rütbədə xidmət illərinin bitdiyi vaxtdan başlayaraq hesablanır.

Gömrük xidməti polkovniki, gömrük xidməti polkovnik-leytenantı və gömrük xidməti mayoru, habelə gömrük xidməti kapitanı, gömrük xidməti baş leytenantı, gömrük xidməti leytenantı xüsusi rütbələri olan gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin xüsusi rütbələri onlar xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən xidməti intizam qaydalarını pozduqlarına görə aşağı salına bilər.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan qanunvericiliyinə, beynəlxalq müqavilələrinə və digər normativ hüquqi aktlarına uyğun olaraq öz səlahiyyətləri daxilində vəzifələr yerinə yetirir və müəyyən hüquqlardan istifadə edirlər.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin aşağıdakı hüquqları vardır:

- gömrük orqanında tutduğu vəzifəyə dair hüquq və vəzifələrini müəyyən edən sənədlərlə tanış olmağa;
- müəyyən edilmiş qaydada xidməti vəzifələrini yerinə yetirmək üçün zəruri olan məlumat və sənədlər almağa;
- xidməti vəzifələrini yerinə yetirmək üçün mülkiyyət formasından asılı olmayaraq müəssisələrə getməyə;
- xidməti vəzifələrinə uyğun olaraq qərarlar qəbul etməyə və ya onların hazırlanmasında iştirak etməyə;
- xidmət illərinə görə, xidmətin nəticələri və ixtisasının səviyyəsi nəzərə alınmaqla, əmək haqqının artırılmasına və gömrük orqanlarında xidmət üzrə irəliləməyə;
- şəxsi işində olan materiallarla tanış olmaq və zəruri hallarda öz izahatlarını şəxsi işə əlavə etməyə;
- Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparıcı icra hakimiyyəti orqanının saxlanması üçün nəzərdə tutulan vəsaitlər hesabına öz ixtisasını artırmağa və təkmilləşdirməyə;
- xidmət illəri nəzərə alınmaqla pensiya təminatına;
- şərəf və ləyaqətini alçaldan məlumatların təkzib edilməsi üçün xidməti araşdırmaların aparılmasını tələb etməyə;
- həmkarlar ittifaqlarına birləşməyə;
- gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin iclaslarında iştirak etməyə;
- Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada fiziki qüvvəni, xüsusi vasitələri və odlu silahı tətbiq etməyə və s.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsi aşağıdakıları etməyə borcludur:

- Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, qanunlarına və digər normativ hüquqi aktla-

rına riayət edilməsini təmin etmək;

- fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqlarının və qanuni maraqlarının müdafiəsini təmin etmək;
- gömrük orqanlarının rəislərinin səlahiyyətləri çərçivəsində verdikləri əmr və sərəncamlarını yerinə yetirmək;
- xidməti vəzifələri hüduqlarında fiziki və hüquqi şəxslərin müraciətlərinə vaxtında baxmaq;
- gömrük orqanlarında müəyyən edilən daxili intizam və xidməti informasiya ilə rəftar qaydalarını gözləmək, vəzifə təlimatlarını yerinə yetirmək;
- dövlət sirrini və qanunla qorunan digər sirləri qorumaq, xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən ona məlum olmuş məlumatları açıqlamamaq.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin tutduğu vəzifəyə dair vəzifə borcları vəzifə təlimatları ilə müəyyən edilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən dövlət nümayəndəsi kimi təmsil olunur və dövlətin mühafizəsi altında olurlar. Qanunla səlahiyyət verilmiş müvafiq orqanlar və vəzifəli şəxslər istisna olmaqla, onların fəaliyyətinə heç kəsin müdaxilə etmək hüququ yoxdur.

Xidmətdə yüksək müvəffəqiyyətlərə, uzun müddət qüsursuz xidmətə və digər nailiyyətlərə görə gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə aşağıdakı həvəsləndirmə tədbirləri görülür:

- o təşəkkür elan edilməsi;
- o pul və ya qiymətli əşya verilməsi;
- o Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanının fəxri fərmanı ilə təltif edilməsi;
- o növbəti xüsusi rütbənin vaxtından əvvəl verilməsi;
- o təltif silahının verilməsi;
- o növbəti xüsusi rütbənin tutduğu vəzifə üçün nəzərdə tutulandan bir pillə yuxarı verilməsi;
- o tətbiq edilmiş intizam tənbehinin vaxtından əvvəl geri götürülməsi;
- o döş nişanı ilə təltif edilməsi.

Təltif silahı ilə mükafatlandırma Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanının qərarı əsasında həyata keçirilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri xidməti vəzifələrini layiqli şəkildə yerinə yetirdiyinə, Azərbaycan Respublikasının iqtisadi maraqlarının qorunmasında xüsusi xidmətlərinə, qaçaqmalçılığa və gömrük işi sahəsində digər cinayətlərə qarşı mübarizə, habelə sair fərqlənmələrə görə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada dövlət təltifinə təqdim oluna bilərlər.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsinə törətdiyi intizam xətalalarına görə aşağıdakı intizam tənbehlərindən biri tətbiq oluna bilər:

- irad;
- töhmət;
- sonuncu xəbərdarlıqla şiddətli töhmət;
- 6 ay müddətinə aşağı vəzifəyə keçirilməsi;
- xüsusi rütbənin bir pillə aşağı salınması;
- vəzifədən azad etmə;
- gömrük orqanlarından xaric etmə.

Adı çəkilən əsasnamənin 69-cu maddəsinin 7-ci bəndində nəzərdə tutulmuş intizam tənbehli vəzifələrin icrası zamanı xidməti intizamın bir dəfə kobud surətdə pozulmasına və ya xidməti vəzifələrin müntəzəm surətdə yerinə yetirilməməyinə və ya əsasnamənin 16-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş gömrük orqanlarında xidmətlə bir araya sığmayan hərəkətlərə görə tətbiq edilə bilər.

İntizam tənbehli verilərəkən gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin əvvəlki peşəkarlıq səviyyəsi və xidmətə münasibəti, törətdiyi xətanın ağırlığı və xarakteri, xətanın törədildiyi zaman mövcud olmuş hallar nəzərə alınmalıdır. İntizam tənbehli verilməmişdən əvvəl gömrük orqanının vəzifəli şəxsinə yazılı izahatın verilməsi tələb edilməlidir. Zəruri hallarda izahatda göstərilən məlumatların

yoxlanılması həyata keçirilir və bu yoxlamanın nəticəsindən asılı olaraq qərar qəbul edilir.

İntizam tənbehi, intizam tənbehini tətbiq etməyə səlahiyyəti olan gömrük orqanının müvafiq vəzifəli şəxsinə xidməti intizamın pozulduğu məlum olduğu andan 20 gün keçənədək xidməti araşdırmanın aparılması, cinayət işi və ya inzibati xəta haqqında işin qaldırılması hallarında isə - müvafiq olaraq araşdırmanın qurtardığı, səlahiyyətli orqan və ya vəzifəli şəxs tərəfindən inzibati və ya cinayət işinə baxılması və onun barəsində son qərar qəbul edilməsi gündündən etibarən bir ay keçənədək verilə bilər.

İntizam tənbehinin verilməsi əmlrə rəsmiləşdirilir. Əmr, törədilmiş xətanın səbəbləri göstərilməklə tənbeh verilmiş gömrük orqanının vəzifəli şəxsinə elan olunur və bu barədə ona imza etdirilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş tam iş vaxtı şamil edilir.

Xidmət şəraitindən asılı olaraq gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin bəzi kateqoriyalarına qısaltılmış iş vaxtı müəyyən edilə bilər. Belə vəzifəli şəxslərin siyahısı Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

Müstəsna hallarda gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri öz xidməti vəzifələrini yerinə yetirməklə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının əmək qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulan qaydada iş vaxtından artıq işlərə, həmçinin gecə vaxtı, iş günü hesab edilməyən bayram və istirahət günlərində işə cəlb oluna bilərlər.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri Azərbaycan Respublikasının əmək qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş qaydada boş vəzifəni müvəqqəti icra etməyə görə əlavə əmək haqqının ödənilməsi hüququna malikdirlər.

Kadrların düzgün seçilməsi, yerləşdirilməsi və tərbiyə edilməsi məqsədi ilə gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin attestasiyası keçirilir.

Attestasiya zamanı hər bir gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin işgüzar və mənəvi keyfiyyətlərinin obyektiv qiyməti verilir, tutduğu vəzifəsinə uyğunluğu və onun xidməti istifadəsinin perspektivi müəyyənəşdirilir, xidmətdə irəli çəkilmək və təhsil almağa göndərmək üçün namizədlərin ehtiyatı aşkar edilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin attestasiyası zamanı onların xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinin nəticələri nəzərə alınır. Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi Dövlət qulluğu haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin attestasiyasının keçirilməsi qaydası Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq edilən Əsasnamə ilə müəyyən edilir.

Yalnız müvafiq vəzifələrdə azı bir il çalışan gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin attestasiyası keçirilə bilər. Hər bir gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin üç ildə bir dəfədən çox olmayaraq attestasiyası keçirilə bilər.

Gömrük orqanlarında vəzifəli şəxslərin attestasiyasının keçirilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanının nəzdində attestasiya komissiyası yaradılır. Attestasiya komissiyasının tərkibi və səlahiyyət müddəti onun yaradılması haqqında müvafiq əmlrə (sərəncamla) müəyyən edilir.

Attestasiya komissiyası kollegial orqandır. O, azı beş nəfərdən ibarət olmaqla bütün hallarda onun say tərkibi tək rəqəmli olmalıdır.

Attestasiya komissiyasının işi aşkarlıq şəraitində, obyektiv, qərəzsiz və qanunvericiliyin tələblərinə əməl edilməklə aparılmalıdır.

Attestasiya komissiyası bütün baxılan məsələlər üzrə əsaslandırılmış qərar qəbul edir və Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanının təsdiqinə təqdim edir.

Attestasiya komissiyası gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin tutduğu vəzifəyə uyğun olduğu və ya uyğun olmadığı haqqında iki qərardan yalnız birini qəbul edir. Bununla yanaşı, attestasiya ko-

missiyası bu qərarında gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin başqa vəzifədə istifadə edilməsinin məqsədə müvafiqliyi barədə tövsiyə verə bilər.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin xidmətinə aşağıda göstərilən hallar əsasında xitam verilməlidir:

- öz təşəbbüsü ilə ;
- yaş həddinə çatdığına görə;
- pensiyaya çıxmaq hüquqi verən xidmət illərinə görə;
- təşkilati-ştat tədbirlərinin keçirilməsi ilə əlaqədar, əgər vəzifəli şəxsin gömrük orqanlarında digər vakant vəzifəyə keçirilməsi qeyri-mümkün olarsa və ya belə vəzifəyə keçirilmədən göstərilən vəzifəli şəxs imtina edərsə;
- vəzifəli şəxsin gömrük orqanlarında xidmətə yararsız olması barədə müvafiq tibb komissiyasının rəyinə əsasən xəstəliyə görə;
- müvafiq tibb komissiyasının qərarı əsasında səhhətinin vəziyyətinə görə gömrük orqanlarında xidmət etmək üçün məhdud yararlı olduqda, əgər vəzifəli şəxsin gömrük orqanlarında səhhətinin vəziyyətinə dair tələblərə uyğun olan digər vakant vəzifəyə keçirilməsi qeyri-mümkün olarsa və ya belə vəzifəyə keçirilmədən göstərilən şəxs imtina edərsə;
- tutduğu vəzifəyə uyğun gəlmədiyi barədə attestasiya komissiyasının qərarı olduqda, əgər vəzifəli şəxsin gömrük orqanlarında onun ixtisasına uyğun olan digər vakant vəzifəyə keçirilməsi qeyri-mümkün olarsa və ya belə vəzifəyə keçirilmədən göstərilən şəxs imtina edərsə, habelə sınağın nəticəsi qənaətbəxş olmadıqda;
- gömrük orqanlarından xaric edildikdə;
- Azərbaycan Respublikasının əmək qanunvericiliyinə müvafiq olaraq tərəflərin iradəsindən asılı olmayan hallarda;
- Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına xitam verildikdə;
- digər hüquq-mühafizə orqanlarına işə keçdikdə, qanunvericilik və ya yerli özünüidarəetmə orqanlarına seçildikdə, hakim təyin edildikdə.

Gömrük orqanlarında xidmətinə xitam verilməsi və ya başqa vəzifəyə keçirilməsi barədə qərarla razı olmayan gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin həmin qərardan Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanına və (və ya) məhkəməyə şikayət vermək hüququ vardır.

Gömrük orqanlarında xidməti tənzimləyən normativ-hüquqi aktların pozulmasına görə gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə müvafiq olaraq intizam, inzibati və cinayət məsuliyyəti daşıyırlar.

Nəticə

Mühzirenin nəticəsi olaraq qeyd edə bilərik ki, vergi orqanları öz səlahiyyətləri çərçivəsində hüquq-mühafizə orqanlarının səlahiyyətlərini həyata keçirirlər. Vergi orqanları öz fəaliyyətini yerli dövlət hakimiyyəti orqanlarından asılı olmayaraq, müstəqil həyata keçirirlər. Vergi orqanları tərəfindən onların səlahiyyətləri daxilində qəbul edilən qərarlar bütün hüquqi və fiziki şəxslər üçün məcburidir.

Vergi orqanları öz vəzifələrini mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları, hüquq-mühafizə, maliyyə və digər hakimiyyət orqanları ilə qarşılıqlı əlaqədə həyata keçirirlər.

Vergi orqanlarının yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar digər dövlət hakimiyyəti orqanları vergi orqanlarına kömək etməyə və zəruri hallarda müəyyən edilmiş qaydada onlara lazımi məlumatları verməyə borcludurlar.

Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi ilə nəzərdə tutulan hallarda vergi orqanlarının səlahiyyətlərini qanunla müəyyən edilmiş hallarda və qaydada tranzit yol vergisi və idxal-ixrac əməliyyatları sahəsində gömrük orqanları həyata keçirir.

Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsi gömrük işinin yaranması və inkişafı nəticəsində təşəkkül tapmışdır. Gömrük işinin strukturuna daxil olan mühüm bir sahə də gömrük ödənişləridir. Sosial yönümlü bazar iqtisadiyyatı hakim olan ölkələrdə gömrük ödənişləri sistemi mal dövriyyəsinin daha səmərəli tənzimlənməsində, daxili bazarın qorunmasında, milli iqtisadiyyatın inkişafının stimullaşdırılmasında, iqtisadiyyatın tənzimlənməsində, büdcə gəlirlərinin formalaşmasında, qiymət artımının məhdudlaşdırılmasında, inflyasiyanın qarşısının alınmasında dövlət maraqlarının əsas daşıyıcısı kimi çıxış edir.

Hazırda ölkəmizdə xarici iqtisadi fəaliyyətin tarif tənzimlənməsi mexanizminin strukturu hələ də tələb olunan səviyyədə formalaşmamışdır. Fəaliyyətdə olan gömrük sistemi iqtisadiyyatın tənzimlənməsi aləti olaraq iqtisadiyyatın sabitləşməsi funksiyasını tam yerinə yetirə bilmir. Bununla bağlı olaraq, milli iqtisadiyyatın xüsusiyyətləri, formalaşmış sosial-iqtisadi və siyasi şərait, bu sahədə toplanmış nəzəri-metodoloji təcrübə və klassik iqtisadi nəzəriyyələr nəzərə alınmaqla tarif tənzimlənməsi mexanizminin tədqiqinə böyük zərurət yaratmışdır. Bu baxımdan təhlilini apardığımız “Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsi” mövzusu təcrübi cəhətdən olduqca əhəmiyyətli sayıla bilər.

